

“Mijn politieke ideeën werden afgestraft”

Interview met Çağatay Çetin

Hij was een van de jongste rechters in Turkije. Met zijn 27 jaar werd Çağatay Çetin kantonrechter in Enez, provincie Edirne, na een succesvolle stage van twee jaar. Maar daar begonnen de problemen. De klokkenluider van fraude en corruptie kreeg zelf een proces aan zijn broek en een zware gevangenisstraf. Uiteindelijk ontvluchtte hij met hulp van een Turkse mensenrechtenorganisatie zijn vaderland en kwam hij in Nederland terecht waar hij als vluchteling werd erkend. Hij kwam in contact met Rechters voor Rechters (R4R). Zijn strafzaak in Turkije wordt binnenkort opnieuw behandeld en R4R zal zo mogelijk een proceswaarnemer sturen. Is het proces tegen collega Çetin ingegeven door onvoldoende respect voor de onafhankelijkheid van de rechter? Mehmet Ülger en Astrid van Unen interviewden Çetin voor *Trema* op verzoek van R4R.

Het is een tochtige uithoek, de buurt in Heerlen waar de Turkse rechter Çağatay Çetin (1978) is neergestreken. Hij heeft een woonkamer met open keuken en een slaapkamer. Een nederig stulpje in vergelijking met wat hij in Turkije bezat. “Ik zat tot juni 2011 in een opvangcentrum in Almere”, zegt de voormalig rechter uit Turkije. “Het is best fijn hier. Er wonen veel gepensioneerde mensen, die tijd hebben voor een praatje. Zo kan ik mijn Nederlands verbeteren.” Hij wil graag naar Rotterdam verhuizen en daar Nederlands recht studeren, of in elk geval een master halen in handelsrecht.

In Turkije studeerde hij aan de Gazi-universiteit in Ankara en rondde in 2000 zijn studie internationaal recht af. Een jaar later

liep hij stage als advocaat en ging daarna in militaire dienst. In 2003 deed hij examen om als officier van justitie te kunnen werken. “Ik was succesvol en mocht tussen 2003 en 2005 mijn rechtersstage doen. Daarna werd ik als kantonrechter benoemd in Enez, een stadje met twaalfduizend inwoners dat een kilometer van de Griekse grens ligt.”

Hij zit er nu redelijk ontspannen bij. Çetin serveert Turkse thee met Hollandse cake en neemt de tijd. Die heeft hij nodig, want zijn verhaal is ingewikkeld.

Het verhaal van Çetin is een verhaal van een jonge idealistische rechter die wilde opstaan tegen corruptie en onvoldoende besefte hoe gevaarlijk politieke uitspraken kunnen

Çağatay Çetin. Foto: M. Dresens-Rosbak

zijn. Maar het is ook een verhaal dat moet worden begrepen in de context van recente ontwikkelingen in Turkije – ontwikkelingen die de vraag oproepen of rechters er wel voldoende onafhankelijk kunnen opereren om als rechtsstaat te gelden. R4R kent voorbeelden van collega's in Venezuela en Colombia waarbij het strafrecht wordt ingeschakeld om al te kritische collega's de mond te snoeren.¹ Het lijkt er sterk op dat dit in het geval van Çetin ook gebeurde.

Onafhankelijke rechtspraak in Turkije?

Eerst een korte schets van de Turkse rechtspraak. De AK-partij is sinds 2002 aan de macht, onder aanvoering van Recip Tayyip Erdoğan, voorheen premier, nu president. De partij voert zijn politiek vanuit islamitische overtuiging. Parallel hieraan bestaat de Gülen-beweging, die wordt geleid door Fehdullah Gülen, een in de Verenigde Staten wonende islamitische geestelijke. De aanvankelijk goede relatie tussen Erdoğan en Gülen is verstoord sinds een corruptieschandaal dat eind 2013 losbrak. Dat trekt een zware wissel op het van politiek door-gepekte justitiële apparaat.

Alle benoemingen en overplaatsingen van rechters en officieren van justitie in Turkije worden door de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK; de Hoge Raad van Rechters en Aankla-

gers) gedaan. Het is een met een Raad voor de rechtspraak te vergelijken uit 22 – overwegend uit de rechterlijke macht afkomstige – personen bestaande instelling. Aan het hoofd staat sinds vorig jaar de Minister van Justitie. Zijn staatssecretaris is permanent lid van de raad. De samenstelling van de raad is sterk politiek gekleurd. Dat geldt niet alleen voor de minister, de staatssecretaris en de vier onafhankelijke buitenleden die door de minister worden aangewezen. Rechters en officieren van justitie zijn in Turkije langs politieke lijnen georganiseerd. De grootste organisatie heet Yargıda Birlik Platformu (YBP; Justitieel Eenheidsplatform) en is gelieerd aan de zittende regeringspartij AK. Op 11 oktober 2014 waren er verkiezingen voor tien leden van de Hoge Raad HSYK; YBP won zeven zetels. Alle kranten kopten: 'De AK-partij heeft gewonnen'. De tweede organisatie heet Yarsav (Unie van Rechters en Officieren) en hangt de Gülen-beweging aan. De Demokrat Yargı (Unie van rechters en officieren van justitie voor democratie en vrijheid) verenigt de sociaaldemocraten en Kemalisten.

Sinds de breuk tussen de regeringspartij en Gülen riepen diverse gebeurtenissen twijfels op over de onafhankelijkheid van de rechtspraak. Meer dan tweeduizend rechters en officieren van justitie zijn na het corruptieschandaal overgeplaatst, op non-actief gesteld, ontslagen of gearresteerd. De vier officieren van justitie die het onderzoek naar corruptie van vier ministers en de zoon van premier Erdoğan zijn aangevangen, zijn van de zaak gehaald en overgeplaatst naar onbeduidende steden. De HSYK heeft op 12 mei 2015 alle vier, onder wie oud-

¹ Zie over de Venezolane collega Maria Afuni: T. Trotman, 'Over solidariteit en de persoonlijke moed van daadwerkelijk onafhankelijke en onpartijdige rechters', *Ars Aequi* 2014/06. En over de Colombiaanse collega Solano: www.colombiancaravana.org.uk/wp-content/uploads/2013/04/2012.09.11-Judge-De-Dios-Solano.pdf.

rechter Zekeriya Oz, plus de nog zittende rechter Suleyman Karacol, definitief uit hun functie gezet. Oz – die bekend is als aanhanger van Gülen – zou volgens de HSYK een trip naar Dubai hebben gemaakt, gefinancierd door een zakenman, en het corruptie-onderzoek van de vier officieren was bevooroordeeld en *“erop gericht om wantrouwen onder het publiek tegen de regering te bewerkstelligen”*. Anderen zeiden dat de vier betrokken zouden zijn geweest

bij de voorbereiding van een coup van de volgens de regering door buitenlanders gesteunde Gülen-beweging.

De aanleiding voor een andere zaak die twijfels oproept was de voorlopige hechtenis sinds december vorig jaar van directeur Hidayet Karaca van televisiestation Saman Yolu en enkele journalisten van dagblad *Zaman*.² Zij zouden allen Gülen-aanhangers zijn en worden ervan verdacht die vermeende coup voor te bereiden. In april stond mediabaas Karaca, samen met 63 politieagenten terecht. De rechters Mustafa Başer en Metin Özçelik besloten hen allemaal vrij te laten. De gehele regering was vervolgens in rep en roer, want vrijlating was niet de bedoeling. Binnen drie dagen werd via de Turkse Raad voor de rechtspraak HSYK rechter Erdoğan Şimşek aangesteld om de eerdere uitspraak nietig te verklaren. Karaca en de politieagenten zaten overigens nog steeds vast; de gevangensdirecteur weigerde de vrijlating uit te voeren. Eind april 2015 zijn de twee rechters, Başer en Özçelik, die al waren geschorst na hun vrijlating van Karaca, in hechtenis genomen.

Zelfs vicepremier Ali Babacan blijkt te twifelen aan de kwaliteit van het gerechtelijke systeem. Tijdens een prijsuitreiking aan de beste exporteur van Turkije, georganiseerd door de krant *Dünya Gazeteci* op 9 mei van dit jaar, zei hij: *“Afgelopen 12,5 jaar hebben we in heel veel sectoren vooruitgang geboekt, behalve binnen justitie. Daar is zelfs achteruitgang te zien.”*

Turkije kent geen traditie van onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. In het verleden bepaalde het leger de rechtsgang; bij elke belangrijke rechtszaak was een militaire rechter aanwezig. Nu is de rol van regeringsgezinde rechters wel heel groot geworden.

De gevluchte rechter

Dat brengt ons terug bij de gevluchte rechter Çetin. Toen hij in 2005 als kantonrechter begon in Enez werkten daar nog één rechter en twee officieren van justitie. Hij merkte al snel dat er iets niet in de haak was. Er bleek een goedgeorganiseerde bende actief en Çetin ontdekte dat de andere rechter, een van de officieren van justitie en een secretaris daarbij betrokken waren. Iemand deed tegen hen aangifte bij Çetin. *“Ik had gemakkelijk mee kunnen doen met deze bende. Er was een levendige handel in illegale zaken. Ik werkte aan de Turkse grens en er waren veel vluchtelingen die naar Griekenland wilden. De bende*

Rechters en officieren van justitie zijn in Turkije langs politieke lijnen georganiseerd.

deed ook aan mensensmokkel; daar konden ze flink aan verdienen. Als iemand verdacht werd van mensensmokkel, maakten ze fouten bij het proces-verbaal en vervalsten ze de papieren. Zo werden de verdachten weer vrijgesproken.” Hij stuitte verder op omkoping en vervalste documenten. Çetins onvrede en onrust groeiden. Naarmate hij meer feiten boven tafel kreeg, nam zijn behoefte om de klok te luiden toe. Via het computersysteem waren alle zaken te achterhalen.

“Dat had iedereen kunnen doen; alle zaken waren zichtbaar. Ik heb aangifte gedaan bij de officier van justitie, die de aangifte doorstuurde naar het ministerie van Justitie.”

Die aangifte leidde niet direct tot een zaak. Çetin lag inmiddels zelf onder vuur. In al zijn jeugdigheid had hij zich als Armeense Koerd iets te open uitgelaten over zijn politieke ideeën. *“Ik had nauwelijks levenservaring en sprak openhartig over mijn politieke overtuigingen als we 's avonds nog even in het café zaten. Dan ging het over de Armeense genocide, die geen genocide genoemd mag worden, en over de Koerdische kwestie. Dat botste met artikel 301 van de Strafwet. Het is een beroemd artikel; de EU heeft er altijd kritiek op. Het verbiedt de belediging van de Turkse natie en identiteit. Je mag dus nooit kritiek hebben op Turkije.”* De Armeense journalist Hrant Dink, die in 2007 in de straten van Istanbul werd doodgeschoten, en bij wiens begrafenis 200.000 rouwenden verschenen, is schuldig bevonden onder art. 301. Ook Nobelprijswinnaar Öhran Pamuk kreeg een strafzaak tegen zich in het kader van dit artikel. Later is die aanklacht tegen Pamuk geseponeerd. Zo niet in het geval van Çetin: hij werd in het kader van een rechtshulpverzoek in Nederland, hangende de asielprocedure, ondervraagd over deze aanklacht.

In een nachtmerrie

Naast deze politieke aanklacht speelde een andere kwestie. Çetin werd voortdurend belasterd door de bende waartegen hij aangifte had gedaan. Ze keerden zijn aanklacht om: juist hij zou papieren hebben vervalst. Het openbaar ministerie maakte in februari 2007 de tenlastelegging op vanwege vier beweerdelijk vervalste documenten. De eis was minimaal 32 jaar, maximaal 120 jaar gevangenisstraf. *“Ik heb mij verdedigd in Edirne, maar de rechters bleken niet objectief. Ze stelden zich hard op. Mijn bewijzen werden in deze zaak niet meegenomen. Vanaf dat moment moest ik regelmatig naar Edirne reizen, maar ik was steeds bang dat ze me zouden arresteren. Één officier van justitie bedreigde me. Het was een hele nare tijd.”*

Twee keer diende hij een wrakingsverzoek in. De eerste keer was gericht tegen de voorzitter van de rechtbank, die bevriend was met de rechter die Çetin verdacht van corruptie. Dat verzoek werd gegrond verklaard. De tweede keer bleek de nieuwe voorzitter van de rechtbank een vriend van de gewraakte voorzitter. Deze keer werd Çetins verzoek niet gehonoreerd.

Çetin moest tussen 2008 en 2009 verschillende keren naar Edirne afreizen voor zijn rechtszaken. Hij was inmiddels op

2 Zie www.iaj-ultm.org/news/arrest-and-detention-of-turkish-judges-mustafa-basar-and-metin-ozcelik/ en www.coe.int/t/dg/hi/cooperation/ccje/Cooperation/Comments%20of%20the%20CCJE%20Bureau%20on%20Turkey_2015.pdf

verzoek van het OM door het HSYK uit het uiterst westelijke Enez verbannen naar Van, diep in het oosten van Turkije. Maar de rechtszaken liepen in Edirne, dus moest hij steeds 2000 kilometer reizen om bij die zaken te zijn. Hij kon daardoor niet meer functioneren, al had hij aanvankelijk wel steun gekregen van andere collega's. Al snel werd hij op non-actief gezet en verhuisde hij terug naar zijn familie in Ankara. Zijn dagelijks leven werd daardoor geheel ontwricht. Met altijd weer die spanning: hoe ging het dit keer aflopen? *"In deze periode werd ik naar een medisch specialist gestuurd, omdat ze dachten dat ik gek was. Ik kreeg honderd-en-één vragen over religie. Ik geloof in God, maar ik ben niet vroom. Uiteindelijk heeft die specialist verklaard dat ik schizofreen ben en daardoor als rechter niet kan functioneren."*

In 2009 ging het proces er steeds slechter uitzien. Çetin belandde langzaam in een nachtmerrie. Hij werd daadwerkelijk bedreigd, maar niet beschermd. *"Ik voelde me vreselijk, werd er bijna gek van. Inmiddels had ik contact met de Turkse mensenrechtenorganisatie İnsan Hakları Derneği (IHD)³ en die maakte zich ook zorgen. In mei 2009 had ik nog de hoop dat mijn bewijzen serieus genomen zouden worden, maar dat gebeurde niet. IHD zei tegen me: 'Je moet vluchten.' In november was er een arrestatiebevel tegen me uitgegaan. Via contacten kreeg ik een vals paspoort en in januari 2010 heb ik Turkije verlaten. Ik was heel bang voor de politie; als ze hadden ontdekt dat mijn paspoort vals was, was ik meteen de gevangenis in gegooid."*

De uitspraak van de rechter kwam toen Çetin al enkele weken in Nederland was. In februari 2011 werd Çetin veroordeeld tot in totaal ruim zeventien jaar gevangenisstraf. Voor de vervalste documenten heeft hij vier keer drie jaar en negen maanden gevangenisstraf gekregen. Voor het beledigen van een officier van justitie kreeg hij twee jaar en één maand. *"Dat heb ik helemaal niet gedaan",* zegt Çetin. *"Dat hebben getuigen ook voor mij verklaard, maar die werden niet geloofd."*

Hij ging daarop meteen in beroep.

De Turkse Hoge Raad heeft in 2013 de uitspraak tegen Çetin vernietigd en de zaak teruggewezen naar Edirne. Reden: de rechtbank was eerder niet goed omgegaan met het wrakingsverzoek van Çetin. Daarom moet de zaak worden overgedaan. R4R gaat dit proces volgen. Çetin is vorig jaar zomer in het kader van de rechtshulp aan Turkije gehoord door de politie in Kerkrade. Dit proces-verbaal is direct opgestuurd naar het ministerie van Justitie in Nederland. *"Sindsdien heb ik niets meer gehoord",* zegt Çetin. *"Ik heb eerlijk gezegd geen enkel vertrouwen dat het nog goed komt met de zaak. Ik heb gewoon geen vertrouwen in het Turks gerechtelijk systeem. Ook al word ik*

De vier officieren van justitie die het onderzoek naar corruptie van vier ministers en de zoon van premier Erdoğan zijn aangevangen, zijn van de zaak gehaald en overgeplaatst naar onbeduidende steden.

vrijgesproken, dan zullen ze weer iets anders vinden om mij te straffen."

Slot

"Mijn politieke ideeën werden afgestraft", zegt Çetin terugblikkend. Dat is in ons goed geregelde land een enigszins boude uitspraak. Werd hij niet veroordeeld wegens valsheid en belediging? En zijn de ongelukkige ontwikkelingen in Turkije niet van later datum, namelijk van na het nationale corruptieschandaal en de Gülen-kwestie? En zelfs aangenomen dat Çetin onschuldig is, is het dan niet veeleer zo dat hij slachtoffer werd van lokale potentaten (de bende en de corrupte rechters) die hun corruptie wilden verdoezelen en dat zijn uitlatingen over de Armeense genocide en de Koerdische kwestie daarbij zijn misbruikt? Dat zijn lastige vragen voor R4R.

Ybo Buruma van R4R zegt daarover:

"Ik herinner me een bijeenkomst van leden van Supreme Courts in Den Haag. Ik sprak even met de speciaal uitgenodigde ontslagen president van Hoge Raad van Hongarije, András Baka. Hij had weinig goede woorden over voor zijn opvolger. Bij diezelfde bijeenkomst was de president van de Supreme Court van Sri Lanka. Zijn voorganger was ontslagen. Hij had weinig goede woorden over voor zijn voorganger. Over de goede trouw van Baka had ik geen enkele twijfel,⁴ maar hoe moest ik aankijken tegen de Sri Lankees die ik voor me zag? Was zijn voorganger corrupt, of was hij de foute man?⁵ Dat soort vragen maakt het soms moeilijk voor ons – van R4R – om ons te engageren met een collega die zich tot ons wendt. Je kunt bij gebrek aan feiten niet iets zeggen over de rechter die je hulp zoekt met dezelfde zekerheid als waarmee je een goed gedocumenteerde strafzaak behandelt. Maar gelet op het grote belang van onafhankelijke rechtspraak is een fair proces zonder (in)directe invloed van de uitvoerende macht des te belangrijker als het gaat om bestrafing of ontslag van rechters.

Wij weten immers dat collega Maria Afiuni uit Venezuela maanden gevangen heeft gezeten op beschuldiging van corruptie, maar in werkelijkheid omdat ze tegen de zin van de president in een bankier had vrijgelaten na ommekomst van de wettelijke termijn van voorlopige hechtenis. We weten dat de Bulgaarse collega Miroslava Todorova als gangsterliefje in de media werd gepresenteerd vanwege haar lastige optreden als voorzitter van de rechtersvereniging. En wij kennen de vage gronden waarop Oleksandr Volkov uit Oekraïne werd ontslagen omdat hij een zaak had behandeld die eerder door een zwager was behandeld maar eigenlijk omdat hij kritisch was over de macht van politici in

4 Zie ook EHRM 27 mei 2014, nr. 20261/12, NJ 2015/66, m.nt. B. Myjer (Baka v. Hungary).

5 Inmiddels is de voorgangster mevrouw Bandaranayake in ere hersteld: www.rechtersvoorrechters.nl/goed-nieuws-uit-sri-lanka/#more-1526.

3 Deze organisatie kreeg in 1999 de Geuzenpenning.

de Raad voor de rechtspraak.⁶ Het zijn voorbeelden van collega's die we ook in het licht van wat later bekend werd terecht hebben gesteund. We beoordelen na de eerste berichten of het eerste contact in het licht van wat we weten van het land en van de collega of we erop moeten vertrouwen dat die collega onze hulp nodig heeft. In het geval van Çetin heeft R4R hem in contact gebracht met kantonrechter Bob Hoekstra die hem onder zijn

hoede heeft genomen en hem meeneemt naar Nederlandse processen. Of het nu – zoals hijzelf zegt – om zijn politieke ideeën ging of om zijn onafhankelijke opstelling in het corruptieonderzoek, we vinden dat Çetin ons vertrouwen en onze steun in de strafzaak tegen hem verdient. De manier waarop ook recent nog met de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Turkije wordt omgegaan verplicht ons daartoe.”

⁶ EHRM 9 januari 2013, nr. 21722/11, «EHRC» 2014/177, m.nt. J.J.J. Sillen (*Oleksandr Volkov v. Ukraine*).